

TANIA MARTÍNEZ

Premi Nacional de la Joventut 2016 a Mèxic i primera dona indígena amb beca Fulbright

Arrels Nascuda al Mèxic més rural, Tania Martínez va marxar de casa als 14 anys per poder continuar els seus estudis a Arizona. Anys després no podia pagar-se el postgrau i es va convertir en la primera dona indígena a obtenir la prestigiosa beca Fulbright

“Encara que siguis enginyera, et pregunten si ets la secretària”

NÚRIA MARTÍNEZ

Tania Martínez va recórrer les comunitats rurals de Mèxic des de ben petita al costat dels seus pares. Mestres indígenes, recorrien descalços llocs inaccessibles per poder fer classes a nens de primària. Llicenciada a Mèxic en enginyeria d'irrigació, va fer un postgrau en enginyeria agrícola i biosistemes a la Universitat d'Arizona, i ara està fent un doctorat a la Universitat de Wageningen (Holanda). És la primera dona indígena que ha obtingut la beca Fulbright. Martínez ha participat aquest any al VIII Fòrum Iberoamericà *Fent política junts: les joventuts avui i els seus reptes de futur*, un acte coorganitzat per la Fundació Esplai, celebrat a Barcelona.

Els seus pares són mestres. ¿Creu que aquest fet és el que li va despertar la curiositat per l'estudi?

Sí. Els meus pares són mixtes –una comunitat indígena– i tenen històries molt interessants. Són les primeres generacions que tenen l'oportunitat d'anar a l'escola. Per poder-hi anar la meva mare va haver de deixar casa seva i es va dedicar a ser empleada domèstica. Pel que fa al meu pare, els meus avis no el deixaven anar a l'escola perquè consideraven que tenir més fills implicava més mà d'obra. El meu avi li deia: “No menges paper, oi? Doncs agafa la falç i ves al camp”.

Els seus pares recorrien comunitats rurals per poder ensenyar a nens que no tenien accés a l'educació. Com va ser la seva infància?

Els primers anys de la meua vida anàvem a visitar comunitats, i ho fèiem descalços. Evidentment, vivíem sense televisió. Als nou anys vaig tornar a Oaxaca amb la meua àvia. Ella m'explicava històries del meu poble i de la meua terra. Llavors ja vaig començar a entendre què significava l'educació per a algú mixte. Gràcies a ella vaig reflexionar sobre qui era i vaig reforçar la meua identitat. Ella em va ficar la cultura dins.

Als 14 anys va marxar de casa per poder continuar amb els seus estudis, que la van portar a Arizona.

Si els teus pares són camperols, costa molt poder estudiar. L'onada d'immigració de la generació dels meus pares era cap a les ciutats grans de Mèxic. La de la meua generació va ser cap als Estats Units.

Com s'ho van prendre els seus pares que marxés als Estats Units?

Bé. A la zona d'Oaxaca la situació d'alcoholisme i violència està normalitzada i afecta la vida de tothom. Els meus pares es van separar. El meu pare era molt violent, i no era un ambient saludable per a una nena. Quan vaig acabar la universitat (a Texcoco) vaig començar a treballar a l'empresa privada, però no m'hi sentia còmoda. Als meus pares els vaig dir que no els demanaria res,

però que no els podria ajudar. No era feliç amb el que havia estudiat i volia fer una cosa diferent.

Llavors decideix marxar a estudiar a Arizona, i per això sol·licita accés al programa Fulbright.

Sí. És una beca molt interessant perquè valora més que vols fer i en què vols contribuir que no si tens notes de 10. Quan havia d'entregar la documentació per accedir a la beca hi havia una vaga a la universitat i no vaig poder entregar el comprovant. En no tenir-lo, primer em van retirar del procés, però en llegir la carta em van deixar accedir a l'entrevista. Quan van sentir la meua història de vida van quedar molt sorpresos.

Va aconseguir la beca.

Sí. Llavors me'n vaig anar als Estats Units i vaig acabar treballant al sector agrícola, en projectes de tecnificació de reg. Qüestiono molt la política pública. Quan vaig acabar els estudis vaig tornar a Mèxic i vaig entrar a col·laborar al centre internacional de millora del blat. En aquell moment em vaig qüestionar moltes coses i vaig decidir fer un doctorat en ciències socials a Holanda. Abans només desenvolupava la tecnologia i ara el que faig és intentar entendre com la tecnologia arriba als camps.

Imaginava que arribaria aquí?

Mai hauria imaginat que em tocaria ser una portaveu. És complicat donar veu a un sector que ha sigut marginat durant molts anys. Vaig tenir molta sort que els meus pares fossin mestres. Els regals que recordo dels meus pares no són nines, són llibres. Les seves trajectòries de vida van ser una motivació. Vaig veure que si volia fer una cosa diferent a la vida havia d'estudiar. Venen d'una història de lluita molt forta.

¿Ha notat més dificultats a l'hora de desenvolupar la seva carrera professional per ser dona i indígena?

En el camp professional segur que sí. A Mèxic, en el camp de l'agricultura, encara que siguis enginyera et pregunten si ets la secretària. No consideren la teua veu com la d'una professional qualificada. Dit això, moltes de les persones que m'han enfortit professionalment eren companys homes. No sé com és a Espanya, però a Mèxic ens han ensenyat a dividir-nos més que a donar-nos suport entre dones. He trobat més homes que m'han donat suport que dones. Per exemple, a la universitat hi havia més homes, i entre les dones ens destruïem.

Per què creu que passa?

Jo no ho entenien, creia que ens havíem d'ajudar les unes a les altres. Crec que passa per una qüestió cultural. De manera molt inconscient ens ho ensenyen des de casa. Per culpa d'això sovint passem a l'altre extrem, i tampoc és l'ideal. —

Tania Martínez ha sigut a Barcelona aquest any per participar al VIII Fòrum Iberoamericà. PERE VIRGILI